הִלְכוֹת חֹל הַמּוֹעֵד סִימָן תקמח תקמט

כ רַבֵּנוּ יְרוּחָם בְּנָתִיב כ״ח (ח״ג) בְּשֵׁם בַּעַל הַמָּאוֹר, וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ״ן בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאָדָם (ענין שבתות ד״ה וזו).

לַאֲבֵלוּת: כ כאִם עֲשָׂרָה יָמִים אַחַר הֶחָג שָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת בְּעֶרֶב הֶחָג, אַף עַל פִּי שֶׁאִם נִמְנֶה שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הֶחָג שִׁבְעָה, וְשִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג וְיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת עֶשְׂרִים וְאֶחָד, וַעֲשָׂרָה יָמִים אֲחֵרִים הֲרֵי שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד, אֵין לָזֶה דִּין שְׁמוּעָה רְחוֹקָה אֶלָּא דִּין שְׁמוּעָה קְרוֹבָה, (נג) שֶׁאֵין הָרֶגֶל עוֹלֶה לְמִי שֶׁלֹּא נָהַג אֲבֵלוּת קֹדֶם לוֹ כְּלָל, וְכָל שֶׁכֵּן לְמִי שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁמֵּת לוֹ מֵת:

הִלְכוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב וּשְׁאָר תַּעֲנִיּוֹת

תקמט לְהִתְעַנּוֹת אַרְבַּע צוֹמוֹת. וּבוֹ ב׳ סְעִיפִים:

א בְּרֵיְיתָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה י״ח (ע״ב).

א (א) * אחַיָּבִים לְהִתְעַנּוֹת בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז (ג) [א] וּבִשְׁלֹשָׁה בְּתִשְׁרֵי וּבַעֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, (ג) (ב) מִפְּנֵי

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [א] **וּבִשְׁלֹשָׁה.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הַטַּ״ז (סק״א). וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ו) שֶׁבְּרֹאשׁ יוֹסֵף מַסִּיק לְהַתִּיר כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בַּיּוֹם שֶׁאֵרַע בּוֹ, עַיֵּן שָׁם:

בַּאֵר הֵיטֵב

בְּהֶנֵּץ הַחַמָּה, וְעַל כֵּן שָׁרֵי בְּמִנְחָה לִקְרוֹתוֹ לְסֵפֶר תּוֹרָה. עוֹד כָּתַבְתִּי שָׁם (יו״ד סי׳ תב סק״ה) בְּאִם יוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּשַׁבָּת נוֹהֲגִים קְצָת בַּעֲלֵי בָּתִּים לֵישֵׁב עַל הָאָרֶץ בַּלַּיְלָה שָׁעָה אַחַת וְהוּא טָעוּת גָּמוּר, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁמַע שְׁמוּעָה רְחוֹקָה בְּשַׁבָּת שֶׁאָז נוֹהֵג אֲבֵלוּת שָׁעָה אַחַת בַּלַּיְלָה וְלֹא כְּבַ״ח, עַיֵּן יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ת״ב סָעִיף קָטָן ד׳ מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם:

א (ג) **וּבִשְׁלוֹשָׁה.** וְאִיתָא בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש מכל) בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יְרֻחָם (נתיב יח ח״ב) דִּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה נֶהֱרַג גְּדַלְיָה וְנִדְחָה תַּעֲנִיתוֹ עַל יוֹם חֹל, וּלְפִי זֶה הָיָה נִרְאֶה דְּאִם יֵשׁ מִילָה בְּצוֹם גְּדַלְיָה, דְּאֵין בַּעַל בְּרִית מִתְעַנֶּה עַד הַלַּיְלָה, כְּמוֹ בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל בְּשַׁבָּת וְנִדְחָה לְיוֹם רִאשׁוֹן. אֲבָל יֵשׁ לְחַלֵּק, דְּהָתָם נִרְאֶה לְכֹל הַדְּחִיָּה בִּזְמַנּוֹ דְּאָנוּ רוֹאִים שֶׁעִקַּר הַתַּעֲנִית שֶׁל תִּשְׁעָה בְּאָב חָל בְּשַׁבָּת אֶלָּא שֶׁנִּדְחָה, עַל כֵּן נִשְׁתַּנָּה דִּינוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּצוֹם גְּדַלְיָה דְּפַעַם הָרִאשׁוֹן דָּחוּהוּ וְגָזְרוּ לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם ג׳ לְעוֹלָם, חָל הַגְּזֵרָה לְעוֹלָם בְּשָׁוֶה וְאֵין נִרְאֶה לָנוּ הַדְּחִיָּה. ט״ז (סק״א). וְכֵן מוּכָח מִמַּאי דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דִּמְגִלָּה (ה.) רַבִּי נָטַע וְכוּ׳ וּבִקֵּשׁ לַעֲקֹר תִּשְׁעָה בְּאָב וְכוּ׳ הוֹאִיל וְאִידְּחֵי אִידְּחֵי וְכוּ׳, וְאִם אִיתָא דְּצוֹם גְּדַלְיָה חָשׁוּב נִדְחָה אִם כֵּן רַבִּי מֵעִיקָּרָא אֵיךְ לֹא עָקַר צוֹם גְּדַלְיָה, אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ לוֹמַר דְּהָתָם מֵעִיקָּרָא כָּךְ קִבְּלוּ עֲלֵיהוּ לַעֲשׂוֹתוֹ לְעוֹלָם כַּיּוֹם שֶׁנֶּהֱרַג בּוֹ מַמָּשׁ וְלֹא חֲשִׁיב נִדְחָה, עַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגב״י). מִי שֶׁטָּעָה וְאָכַל בָּהֶם, יִתְעַנֶּה בְּהַ״בּ. מַהֲרִי״ל (הלכות תענית אות יא): (ג) **מִפְּנֵי.** כְּדֵי לְעוֹרֵר הַלְּבָבוֹת

בֵּאוּר הֲלָכָה

עַיֵּן שָׁם. וְכֵן בְּחָכְמַת אָדָם (כלל קסט ס״ה) נוֹטֶה לְהַחְמִיר בָּזֶה. **[וּפָשׁוּט דִּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ אִם חָל יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ בְּשַׁבָּת עֶרֶב הָרֶגֶל, יִהְיֶה גַּם כֵּן אָסוּר לִרְחֹץ בְּעֶרֶב שַׁבָּת,** וְכֵן כָּתַב בְּחָכְמַת אָדָם שָׁם]. אָמְנָם בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים בְּהִלְכוֹת אֲבֵלוּת (דין אבלות ברגל ס״א) וְכֵן בְּנוֹדָע בִּיהוּדָה מַהֲדוּרָה קַמָּא חֵלֶק יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן צ״ט הֶעְתִּיקוּ דִּבְרֵי הַתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן לַהֲלָכָה. [אָמְנָם קְצָת קָשֶׁה, דְּסוֹתֵר עַצְמוֹ לְמַה שֶּׁכָּתַב בְּדָגוּל מֵרְבָבָה לְיוֹרֶה דֵּעָה (מהדו״ת סי׳ שצט), שֶׁשָּׁם תֵּרֵץ דִּבְרֵי הָרַמְ״א דְּאֵינוֹ מַתִּיר רַק בְּצוֹנֵן וּכְדַעַת הָאֵלִיָּה רַבָּה]. **הַיּוֹצֵא מִכָּל זֶה, הָרוֹצֶה לִסְמֹךְ לְהָקֵל בְּוַדַּאי אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ,** אַחֲרֵי שֶׁהַשַּׁ״ךְ וּמָגֵן אַבְרָהָם וְדֶרֶךְ הַחַיִּים הֶעְתִּיקוּ דִּבְרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן לַהֲלָכָה, וְהַשָּׂגַת הָאֵלִיָּה רַבָּה הוּא רַק מִמִּנְהָגָא שֶׁכָּתַב שָׁם הַדַּרְכֵי מֹשֶׁה דְּנוֹהֲגִין לְהַחְמִיר:

א * **חַיָּבִים לְהִתְעַנּוֹת וְכוּ׳. כָּתַב הָרִיטְבָּ״א** בְּסוֹף תַּעֲנִית (ל: ד״ה חתן), **חָתָן שֶׁחָל אֶחָד מֵאַרְבָּעָה צוֹמוֹת בְּתוֹךְ יְמֵי שִׂמְחַת לִבּוֹ, מִסְתַּבֵּר לִי שֶׁהוּא חַיָּב לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶם,** דְּאַף עַל גַּב דִּימֵי רֶגֶל וְשִׂמְחָה שֶׁלּוֹ הִיא וְאֵין אֲבֵלוּת חֲדָשָׁה חָלָה בָּהֶם וְאֵין שִׂמְחָה אֶלָּא בַּאֲכִילָה כִּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי רְגָלִים (פסחים קט.) וְגַבֵּי פּוּרִים (שם סח:), מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן דְּרֶגֶל שֶׁלּוֹ רֶגֶל יָחִיד מִדְּרַבָּנָן וְתַעֲנִיּוֹת אֵלּוּ הֵם דְּרַבִּים אָתֵי אֲבֵלוּת דְּרַבִּים וְדָחֵי רֶגֶל דְּרַבָּנָן, וְעוֹד דְּיָחִיד מִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב (תהלים קלז ו) ׳אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי׳, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. **וְאֵין סְתִירָה מִזֶּה לְהָא דִּמְבֹאָר בְּסִימָן תקנ״ט** (ס״ט) **דְּבַעַל בְּרִית מִתְעַנֶּה וְאֵינוֹ מַשְׁלִים אַף דְּגַם הוּא רַק יוֹם טוֹב שֶׁל יָחִיד, הָתָם הַטַּעַם מִשּׁוּם דְּנִדְחָה,** (אֲבָל מִכָּל מָקוֹם רְאָיָה מִדִּבְרֵי הָרִיטְבָּ״א אֵלּוּ לְמַסְקָנַת הַבֵּית יוֹסֵף דִּבְאֵינוֹ נִדְחָה מְחֻיָּב לְהַשְׁלִים). **וְנָפְקִינַן מִדִּבְרֵי הָרִיטְבָּ״א אֵלּוּ דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּצוֹם גְּדַלְיָה אֵינוֹ נִקְרָא תָּמִיד בַּשֵּׁם נִדְחָה וְכִסְבָרַת הַטַּ״ז,** וּדְלֹא כְּהָרֹאשׁ יוֹסֵף שֶׁהוּבָא בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וְאִם שָׁמַע שְׁמוּעָה קְרוֹבָה בְּשַׁבָּת עֶרֶב הָרֶגֶל, שַׁבָּת עוֹלָה לוֹ לְיוֹם אֶחָד, וְיוֹם טוֹב מְבַטֵּל גְּזֵרַת שִׁבְעָה [אַחֲרוֹנִים]. כָּתַב הַפְּרִי מְגָדִים (משׁ״ז סק״ה), קַדִּישׁ, יֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין הָרֶגֶל מְבַטֵּל וְיֵשׁ לוֹ דִּין שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים אֲפִלּוּ נָהַג שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הָרֶגֶל, עַיֵּן שָׁם: **כ** (נג) **שֶׁאֵין הָרֶגֶל עוֹלֶה וְכוּ׳.** וּמִכָּל מָקוֹם יוֹלֶדֶת (לו) שֶׁמֵּת לָהּ מֵת שֶׁחַיֶּבֶת לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, וְהוּא הַדִּין שְׁאָר חוֹלֶה, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶן לְהִתְאַבֵּל מֵחֲמַת חֲלִישׁוּתָן, כֵּיוָן שֶׁהֵם יָדְעוּ מִזֶּה אַךְ מֵחֲמַת אֹנֶס אִי אֶפְשָׁר לָהֶן לִנְהֹג אֲבֵלוּת, וְהָרֶגֶל פָּגַע בְּתוֹךְ שִׁבְעָה, בָּטֵל מֵהֶן גְּזֵרַת שִׁבְעָה, וְהוּא הַדִּין לְעִנְיַן שְׁלֹשִׁים. וְיֶתֶר דִּינֵי הַפְּרָטִים הַשַּׁיָּכִים לְעִנְיָן זֶה מְבֹאָר הַכֹּל בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שצ״ט, עַיֵּן שָׁם:

א (א) **חַיָּבִים לְהִתְעַנּוֹת וְכוּ׳.** וְהוּא מִדִּבְרֵי הַנְּבִיאִים כְּדִכְתִיב בִּקְרָא (זכריה ח יט) ׳צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי׳ וְגוֹ׳, וְאָמְרוּ חֲזַ״ל (ר״ה יח:) ׳צוֹם הָרְבִיעִי׳ זֶה שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ רְבִיעִי לְמִנְיַן הֶחֳדָשִׁים ׳וְצוֹם הַחֲמִישִׁי׳ זֶה תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁהוּא בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי, ׳וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי׳ זֶה צוֹם גְּדַלְיָה שֶׁהוּא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, ׳וְצוֹם הָעֲשִׂירִי׳ זֶה עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת שֶׁהוּא בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי. וְכָל אֵלּוּ הַיָּמִים כָּל יִשְׂרָאֵל מִתְעַנִּים בָּהֶם מִפְּנֵי הַצָּרוֹת שֶׁאֵרְעוּ בָּהֶם, (ג) כְּדֵי לְעוֹרֵר הַלְּבָבוֹת לְפַקֵּחַ עַל דַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְיִהְיֶה זֶה זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה כְּמַעֲשֵׂינוּ עַתָּה, עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם וְלָנוּ אוֹתָן הַצָּרוֹת, שֶׁבְּזִכְרוֹן הַדְּבָרִים אֵלּוּ נָשׁוּב לְהֵטִיב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו מ) ׳וְהִתְוַדּוּ אֶת עֲוֹנָם וְאֶת עֲוֹן אֲבֹתָם׳ וְגוֹ׳. (ג) וְלָכֵן חַיָּב כָּל אִישׁ לָשׂוּם אֶל לִבּוֹ בְּאוֹתָן הַיָּמִים וּלְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו וְלָשׁוּב בָּהֶן כִּי אֵין הָעִקָּר הַתַּעֲנִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה (יונה ג י) ׳וַיַּרְא ה׳ אֶת מַעֲשֵׂיהֶם׳ וְאָמְרוּ חֲזַ״ל (תענית טז.) אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, וְאֵין הַתַּעֲנִית אֶלָּא הֲכָנָה לִתְשׁוּבָה. (ג) לָכֵן אוֹתָם הָאֲנָשִׁים שֶׁכְּשֶׁהֵם מִתְעַנִּים הוֹלְכִים בְּטִיּוּל וּבִדְבָרִים בְּטֵלִים, תָּפְשׂוּ הַטָּפֵל וְהִנִּיחוּ הָעִקָּר, וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לִפְטֹר אֶת עַצְמוֹ בִּתְשׁוּבָה בִּלְבַד, כִּי יָמִים אֵלּוּ הֵם מִצְוַת עֲשֵׂה מִדִּבְרֵי הַנְּבִיאִים לְהִתְעַנּוֹת בָּהֶם וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה: **(ב) מִפְּנֵי דְּבָרִים הָרָעִים וְכוּ׳.** כִּי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז אֵרְעוּ בּוֹ חָמֵשׁ צָרוֹת, בּוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת כְּשֶׁיָּרַד מֹשֶׁה מִן הָהָר כַּמְּפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה (שמות לב יט), וּבֻטַּל הַתָּמִיד עוֹד מִלְּהַקְרִיב בְּבַיִת הָרִאשׁוֹן, וְהֻבְקְעָה הָעִיר בְּחֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי, וְשָׂרַף אַפּוֹסְטְמוֹס הָרָשָׁע אֶת הַתּוֹרָה, וְהָעֳמַד צֶלֶם בַּהֵיכָל. וּבְתִשְׁעָה בְּאָב הָיָה בּוֹ חֻרְבָּן הַגָּדוֹל שֶׁנֶּחְרַב בּוֹ הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן, וְגַם הַשֵּׁנִי, וּבְזֶה הַיּוֹם נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבַּמִּדְבָּר שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ, וּבְזֶה הַיּוֹם נִלְכְּדָה עִיר גְּדוֹלָה וּבֵיתָר שְׁמָהּ וְהָיוּ בָּהּ אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל וְנָפְלוּ כֻּלָּם בְּיַד הָעַכּוּ״ם וְנֶהֶרְגוּ כֻּלָּם וְהָיְתָה צָרָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבוֹ בַּיּוֹם הַמּוּכָן לְפֻרְעָנוּת חָרַשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפוּס הָרָשָׁע אֶת הַהֵיכָל וְאֶת סְבִיבָיו לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (ירמיה כו יח) ׳צִיּוֹן שָׂדֶה תֵחָרֵשׁ׳. וְיוֹם ג׳ בְּתִשְׁרֵי בּוֹ נֶהֱרַג גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם,

שַׁעַר הַצִּיּוּן

כ (לו) תְּשׁוּבַת שְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק א׳ סִימָן פ״ח, וְכֵן הִסְכִּים בִּישׁוּעוֹת יַעֲקֹב (סק״ז) לְהָקֵל, וּדְלֹא כְּנַחֲלַת שִׁבְעָה (סי׳ יז) שֶׁמַּחְמִיר בָּזֶה. אַחַר כָּךְ מָצָאתִי בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שצ״ו בְּפִתְחֵי תְּשׁוּבָה סָעִיף קָטָן ג׳ בְּשֵׁם הַחֲתַם סוֹפֵר (שו״ת ח״ב סי׳ שמב), מַשְׁמַע גַּם כֵּן שֶׁדַּעְתּוֹ לְהָקֵל דְּבִכְהַאי גַּוְנָא הָרֶגֶל מַפְסִיקוֹ:

א (ג) רַמְבַּ״ם (תעניות פ״ה ה״א): (ג) אַחֲרוֹנִים: (ג) חַיֵּי אָדָם (כלל קלג ס״א):

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

דְּבָרִים הָרָעִים שֶׁאֵרְעוּ (ג) בָּהֶם: ב [*] [ב]אַף עַל גַּב דִּכְתִיב בִּקְרָא (ירמיה לט ג) 'בַּחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ הָבְקְעָה הָעִיר', אֵין מִתְעַנִּין (ג) (ד) בְּתִשְׁעָה בּוֹ אֶלָּא בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, מִפְּנֵי שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁבָּרִאשׁוֹנָה הֻבְקְעָה בְּתִשְׁעָה בּוֹ, כֵּיוָן שֶׁבַּשְּׁנִיָּה הֻבְקְעָה בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בּוֹ, תִּקְּנוּ לְהִתְעַנּוֹת בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בּוֹ מִשּׁוּם דְּחֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי חֲמִיר לָן:

ב תּוֹסָפוֹת שָׁם (ד"ה זה תשעה בתמוז) וְהָרַמְבַּ"ן בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאָדָם (שער האבל אות קא).

תקנ הֶבְדֵּל שֶׁיֵּשׁ בֵּין תִּשְׁעָה בְּאָב לְיֶתֶר צוֹמוֹת. וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

א * [א]הַכֹּל חַיָּבִים לְהִתְעַנּוֹת אַרְבַּע צוֹמוֹת הַלָּלוּ (א) וְאָסוּר לִפְרֹץ גָּדֵר. הַגָּה: (ב) * מִיהוּ (ג) עֲבָרוֹת וּמֵנִיקוֹת שֶׁמִּצְטַעֲרוֹת הַרְבֵּה, (ד) * אֵין לְהִתְעַנּוֹת (הגהות מיימוני והמגיד פרק ה' (ה"י)). וַאֲפִלּוּ אֵינָן מִצְטַעֲרוֹת, אֵינָן מְחֻיָּבוֹת לְהִתְעַנּוֹת (ה) אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ (ה) לְהַחְמִיר. וְדַוְקָא בִּשְׁלֹשָׁה צוֹמוֹת, אֲבָל בְּתִשְׁעָה בְּאָב מְחֻיָּבוֹת לְהַשְׁלִים (כדלקמן סימן תקנ"ד סעיף ה'): ב [ב]צוֹמוֹת הַלָּלוּ, חוּץ מִתִּשְׁעָה בְּאָב, (ג) [ב] (ו) מֻתָּרִים בִּרְחִיצָה

א הָרַמְבַּ"ן בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאָדָם (שם) טוּר וּשְׁאָרֵי פּוֹסְקִים. ב תּוֹסָפוֹת בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּתַעֲנִית (יג: ד"ה וכל) וּשְׁאָרֵי פּוֹסְקִים.

בְּאֵר הֵיטֵב

לְתְשׁוּבָה. רַמְבַּ"ם (תעניות פ"ה ה"א): ב (ג) בְּתִשְׁעָה. וְלֹא רָצוּ לִגְזֹר גַּם בְּתִשְׁעָה בּוֹ, דְּאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּבּוּר יוֹתֵר מִדַּאי. רַמְבַּ"ן (תורת האדם שער האבל אות קא). וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) וְאִם כֵּן בַּעַל נֶפֶשׁ יִתְעַנֶּה גַּם בְּתִשְׁעָה. מִיהוּ בַּיְרוּשַׁלְמִי (תענית פ"ד ה"ה) אִיתָא, שֶׁבָּרִאשׁוֹנָה הָיָה גַּם כֵּן בְּשִׁבְעָה עָשָׂר אֶלָּא מִפְּנֵי הַצָּרוֹת טָעוּ בַּחֶשְׁבּוֹן:

א (ה) לְהַחְמִיר. כָּתַב מְנַחֵם עֲזַרְיָה סִימָן קי"א קְטַנִּים מַאֲכִילִין אוֹתָם לֶחֶם וָמַיִם לְהִתְאַבֵּל עִם הַצִּבּוּר, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) וְנִרְאֶה לִי דַּוְקָא קָטָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ דַּעַת לְהִתְאַבֵּל: ב (ג) מֻתָּרִים. וּבַעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר בְּכֻלָּם כְּמוֹ בְּתִשְׁעָה בְּאָב, חוּץ מֵחֲלִיצַת מִנְעָל שֶׁלֹּא יְהֵא כְּחוּכָא וְאִטְלוּלָא. שְׁלָ"ה (תענית פרק נר מצוה אות ו). מִכָּל

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ב [בשו"ע] אַף עַל גַּב דִּכְתִיב כו'. וְעַיֵּן בַּעֲטֶרֶת זְקֵנִים שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין הַלְּבָנָה קֹדֶם שַׁבָּת נַחֲמוּ כו', וְאָנוּ נוֹהֲגִין כְּמוֹ שֶׁכָּתַב (הבאר היטב) בְּסִימָן תכ"ו (סק"ד) בְּשֵׁם הָאֲרִ"י זַ"ל לְקַדֵּשׁ בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב, וְעַיֵּן בִּשְׁבוּת יַעֲקֹב חֵלֶק ב' סִימָן י"א שֶׁהָיָה נוֹהֵג לִטְעֹם מִידֵי קֹדֶם, וַהֲבֵאתִיו בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה שָׁם. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תקנ"א סָעִיף קָטָן כ"ה שֶׁכָּתַב לְבַשֵּׁר לַלְּבָנָה כו' וּבְבִרְכֵּי יוֹסֵף סִימָן תקנ"ט (סק"ח) כָּתַב לְבַשֵּׁר הַשְּׁכִינָה הַמְכֻנָּה לַלְּבָנָה כו'. וְעַיֵּן בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (סי' תקסח אות א) בְּשֵׁם מַהֲרִי"ל (הלכות תענית אות יא) אֶחָד שָׁכַח וְאָכַל בַּעֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת בה"ב, וְכָתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ה) דְּפָשׁוּט דַּעֲשָׂרָה בְּטֵבֵת עַצְמוֹ צָרִיךְ לְהַשְׁלִים אַחַר שֶׁנִּזְכַּר. בַּסְּלִיחוֹת לְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז 'קַחְתָּה בְּחַטָּאתָהּ בְּרֹאשָׁהּ וּבְכֶבֶל' הוּא טָעוּת הַדְּפוּס וְצָרִיךְ לוֹמַר וּבְכֶפֶל בְּפֵ"א, וְהוּא עַל שֵׁם הַכָּתוּב (ישעיה מ ב) 'כִּי לָקְחָה מִיַּד ה' כִּפְלַיִם בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ' וּפִתְרוֹן מִלַּת בְּרֹאשָׁהּ הוּא הַקֶּרֶן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ה ז) 'וְהֵשִׁיב אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ', עַיֵּן שָׁם:

ב [ב] מֻתָּרִים. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בְּפָנִים מְאִירוֹת חֵלֶק ב' סִימָן מ"ט מַה שֶּׁכָּתַב לְתָרֵץ קֻשְׁיַת הַטַּ"ז (סק"א) מַאי רְבוּתָא דְּרַבִּי כו', וּלְפָרֵשׁ דִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת (ד"ה ובקש) אֵהָא דְּבִקֵּשׁ לַעֲקֹר, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁכָּתַב שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁרַבִּי בְּצוֹנֵן רָחַץ כו' וְאִם כֵּן בִּרְחִיצַת חַמִּין אָסוּר, וְכֵן כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁבַּעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר כו', עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בְּתַשְׁבֵּ"ץ חֵלֶק ב' סִימָן רע"א בְּאֹרֶךְ בָּזֶה. וְכָתַב מַחֲזִיק בְּרָכָה (סק"א) בְּשֵׁם זֶרַע אֱמֶת (סי' עה) [אִם] אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְעַנּוֹת בְּשָׁלֹשׁ צוֹמוֹת חוּץ מִתִּשְׁעָה בְּאָב, אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה, עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

שֶׁמִּנּוּהוּ לְרֹאשׁ לְאַחַר הַחֻרְבָּן עַל הַפְּלֵטָה הַנִּשְׁאָרָה, וְנִכְבָּה גַּחֶלֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאָרָה כִּי עַל יְדֵי שֶׁנֶּהֱרַג גָּלוּ כֻּלָּם וְנֶהֶרְגוּ מֵהֶם לַאֲלָפִים. וַעֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, שֶׁבּוֹ סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל נְבוּכַדְנֶאצַּר הָרָשָׁע עַל יְרוּשָׁלַיִם וְהֱבִיאָהּ בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק וּמִזֶּה נִמְשַׁךְ הַחֻרְבָּן: (ג) בָּהֶם. מִי שֶׁטָּעָה וְאָכַל בָּהֶם, (ד) מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהַשְׁלִים הַתַּעֲנִית אַחַר שֶׁאָכַל, דְּמִי שֶׁאָכַל שׁוּם יַחֲזֹר וְיֹאכַל שׁוּם. וְאִם צָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת יוֹם אַחֵר עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן תקס"ח סָעִיף א' וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם (סק"ח):

ב (ד) בְּתִשְׁעָה. וְלֹא רָצוּ לִגְזֹר גַּם בְּתִשְׁעָה, (ה) דְּאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּבּוּר יוֹתֵר מִדַּי:

א (א) וְאָסוּר לִפְרֹץ גָּדֵר. רְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף עַל גַּב דְּמַסְקִינַן בַּגְּמָרָא (ר"ה יח:) דְּבִזְמַן דְּאֵין מָצוּי גְּזֵרוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַל יִשְׂרָאֵל תָּלוּי הַדָּבָר בִּרְצוֹן יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ אִם רָצוּ רֹב יִשְׂרָאֵל וְהִסְכִּימוּ שֶׁלֹּא לְהִתְעַנּוֹת בְּהַשְּׁלֹשָׁה צוֹמוֹת הָרְשׁוּת בְּיָדָן, כָּתְבוּ הַפּוֹסְקִים דְּעַכְשָׁו כְּבָר רָצוּ וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶן כְּלַל יִשְׂרָאֵל מִדּוֹר דּוֹר וְאָסוּר לִפְרֹץ גָּדֵר:

(ב) מִיהוּ וְכו'. דִּבְשָׁעָה שֶׁרָצוּ וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶן לְהִתְעַנּוֹת (ה) הֵקֵלּוּ לְכַתְּחִלָּה עֲלֵיהֶן: (ג) עֲבָרוֹת וּמֵנִיקוֹת וְכו'. וּמִסְתַּבְּרָא דְּעֻבֶּרֶת מִקְּרֵי מִשָּׁעָה שֶׁהֻכַּר הַוָּלָד כִּדְקַיְמָא לָן לְעִנְיָן וְסָתוֹת. וּמִכָּל מָקוֹם אֶפְשָׁר דַּאֲפִלּוּ לְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם לִיצִירַת הַוָּלָד, נַמִי הָוְיָא לָהּ בִּכְלַל מְעֻבֶּרֶת לְעִנְיָן זֶה אִם מַרְגֶּשֶׁת צַעַר, אֲבָל בְּבָצִיר מֵהָכִי נִרְאֶה דְּהָוְיָא לָהּ כְּכָל הַנָּשִׁים לְכָל דָּבָר אִם לֹא שֶׁמִּצְטַעֶרֶת הַרְבֵּה. וְאִם מַרְגֶּשֶׁת חֻלְשָׁה (ג) אֵין לְהַחְמִיר בָּהּ כְּלָל [מֹר וּקְצִיעָה עַיֵּן שָׁם]: (ד) אֵין לְהִתְעַנּוֹת. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הוּא חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, בְּוַדַּאי פָּטוּר מִלְּהִתְעַנּוֹת (ג) וְאָסוּר לוֹ לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ: (ה) אֶלָּא שֶׁנָּהֲגוּ לְהַחְמִיר. וְאִם הֵם חֲלוּשׁוֹת, נִרְאֶה דְּאֵין לָהֶם לְהַחְמִיר. (ד) וּמִכָּל מָקוֹם אַף הַצָּרִיךְ לֶאֱכֹל, לֹא יִתְעַנֵּג עַצְמוֹ בְּבָשָׂר וְיַיִן רַק כְּפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ. וְכֵן הַקְּטַנִּים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דַּעַת לְהִתְאַבֵּל, אַף עַל גַּב שֶׁאֵין מְחֻיָּבִין לְחַנְּכָם (ה) אֲפִלּוּ בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַאֲפִלּוּ בְּתַעֲנִית שָׁעוֹת, מִכָּל מָקוֹם רָאוּי לְחַנְּכָם שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ (ו) רַק כְּדֵי קִיּוּם הַגּוּף לֶחֶם וָמַיִם אוֹ שְׁאָר מַאֲכָל פָּשׁוּט לְפִי הַתִּינוֹק כְּדֵי שֶׁיִּתְאַבְּלוּ עִם הַצִּבּוּר: ב (ו) מֻתָּרִים בִּרְחִיצָה וְכו'. דִּבְשָׁעָה שֶׁרָצוּ וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לָצוּם בְּכָל הָאַרְבַּע תַּעֲנִיּוֹת הַנַּ"ל, (ז) לֹא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ בְּחֹמֶר תַּעֲנִית צִבּוּר כְּתִשְׁעָה בְּאָב לְפִי שֶׁאֵין רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִין לַעֲמֹד בָּהּ. (ח) וּבַעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר (ט) בְּכֻלָּן כְּמוֹ בְּתִשְׁעָה בְּאָב, אֶלָּא שֶׁאִם חָל לֵיל טְבִילָה יְקַיֵּם עוֹנָתוֹ, וְגַם בִּנְעִילַת הַסַּנְדָּל לֹא יַחְמִיר מִשּׁוּם חוּכָא וְאִטְלוּלָא. (י) וְכֵן אִם חָל עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֵין לְהַחְמִיר

בֵּאוּר הֲלָכָה

א * הַכֹּל חַיָּבִים וְכו'. תִּינֹקֶת בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְתִינוֹק בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד חַיָּבִים לְהִתְעַנּוֹת וְלֹא קֹדֶם לָכֵן. וְאַף שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת חַיָּבִים [פְּרִי מְגָדִים (א"א סק"ב) בְּשֵׁם אֵלִיָּה רַבָּה (סי' תקמט סק"ז)]:

* מִיהוּ עֲבָרוֹת וּמֵנִיקוֹת וְכו'. עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן תרפ"ו (ס"ב) בְּהַגָּ"ה לְעִנְיָן תַּעֲנִית אֶסְתֵּר, דְּהוּא הַדִּין לְעִנְיָן כּוֹאֲבֵי עֵינַיִם אִם מִצְטַעֲרוֹת הַרְבֵּה. וּלְעִנְיָנֵנוּ אֶפְשָׁר דְּחָמוּר יוֹתֵר, דְּכֵיוָן דִּכְבָר רָצוּ וְקִבְּלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַנּוֹת בְּכָל הָאַרְבָּעָה צוֹמוֹת, תּוּ הָווּ לְהוּ תַּעֲנִית חוֹבָה, וְלֹא הֻתַּר אֶלָּא לְעִנְיָן עֲבָרוֹת וּמֵנִיקוֹת שֶׁהֵקֵלּוּ בָּזֶה לְכַתְּחִלָּה, וְכִדְמוּכָח בַּגְּמָרָא דְּלֹא הֻזְכַּר אֶלָּא לְעִנְיָן תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁמִּתְעַנּוֹת וּמַשְׁלִימוֹת בּוֹ. אָמְנָם בַּקֹּבֶץ שֶׁעַל הָרַמְבַּ"ם (תעניות פ"ה ה"ה) כָּתַב כִּמְדֻמָּה שֶׁרָאִיתִי בִּכְתַב קָדְשׁוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן מַהֲרַ"ז עֶמְרִיךְ זַ"ל לְהָקֵל בָּזֶה אַף בִּשְׁאָר תַּעֲנִיּוֹת, וְהַכֹּל לְפִי רְאוּת עֵינַיִם. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ:

* אֵין לְהִתְעַנּוֹת. עַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (ס"א) בְּשֵׁם מַלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב (סק"ה) שֶׁיִּפְרְעוּ אַחַר כָּךְ, וְחֵילֵהּ מֵהָא דִּלְקַמָּן סִימָן תרפ"ו (ס"ב). וְהַמְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ"א שָׁם (ד"ה ויפרעו) יִרְאֶה דְּאֵין רְאָיָה מִשָּׁם לְעִנְיָנֵנוּ. וְגַם לֹא מָצָאתִי לְעֵת עַתָּה לְשׁוּם אַחֲרוֹן שֶׁיַּעְתִּיק דִּבְרֵי הָאֵלִיָּה רַבָּה בָּזֶה:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ד) אֵלִיָּהוּ זוּטָא (סק"א): ב (ה) רַמְבַּ"ן (תורת האדם שער האבל אות קא). וְעַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) מַה שֶּׁכָּתַב לְעִנְיָן בַּעַל נֶפֶשׁ, וְעַיֵּן פִּתְחֵי תְּשׁוּבָה (ד"ה אין מתענין) שֶׁמְּפַקְפֵּק עָלָיו: א (ה) פּוֹסְקִים: (ג) כִּי בְּרֵאשִׁית יְמֵי עִבּוּרָהּ הָעֻבָּר חָלוּשׁ בְּיוֹתֵר וְעִנּוּי אוֹ סִגּוּף קַל מַפְסִידוֹ בְּוַדַּאי וּמְסַכֵּן גַּם הַמְעֻבֶּרֶת, לְפִיכָךְ הַמֵּקֵל נִשְׂכָּר בְּלִי סָפֵק [שָׁם בְּמֹר וּקְצִיעָה]: (ג) חַיֵּי אָדָם (כלל קלג ס"ו). וְכֵן לְעִנְיָן עֲבָרוֹת וּמֵינִיקוֹת שֶׁמִּצְטַעֲרוֹת הַרְבֵּה, גַּם כֵּן אֲסוּרוֹת לְהִתְעַנּוֹת [שָׁם]: (ד) אַחֲרוֹנִים: (ה) חַיֵּי אָדָם (שם): (ו) מִמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) וְחַיֵּי אָדָם (שם): ב (ז) פּוֹסְקִים: (ח) אַחֲרוֹנִים. וְעַיֵּן בַּעֲטֶרֶת זְקֵנִים שֶׁכָּתַב דְּעַכְשָׁו אֵין נוֹהֲגִין לִרְחֹץ בִּשְׁלֹשָׁה צוֹמוֹת, וְכָתַב בִּפְרִי מְגָדִים (מש"ז סק"א) דְּהַיְנוּ בְּחַמִּין אֲבָל בְּצוֹנֵן יֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁרֵי בִּשְׁלֹשָׁה צוֹמוֹת, וְהוּא הַדִּין פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין יֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁרֵי: (ט) דְּהָאִידָּנָא מָצוּי גְּזֵרוֹת מִן עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים וְאִם כֵּן חָל עָצָם הַחִיּוּב עַל הַשְּׁלֹשָׁה צוֹמוֹת כְּמוֹ עַל תִּשְׁעָה בְּאָב, לְפִי דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ן (תורת האדם שם), וְגַם הַגְּרָ"א בְּבֵאוּרוֹ מַסְכִּים לְדִבְרֵי הָרַמְבַּ"ן. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ב) בְּשֵׁם הַשְּׁלָ"ה (מסכת תענית פרק נר מצוה אות ו) דְּבַעַל נֶפֶשׁ צָרִיךְ לְהַפְסִיק גַּם מִבְּעוֹד יוֹם: (י) בַּ"ח וְאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ב):

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah